

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของปัญหา

เมื่อพิจารณาถึงผลของการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของประเทศ ในช่วงระยะเวลาประมาณ 30 ปีที่ผ่านมา จะพบว่าประเทศไทยได้ประสบความสำเร็จในการขยายความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและสร้างความทันสมัยในด้านต่าง ๆ เป็นอันมาก และได้เปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจแบบเกษตรกรรมที่ล้าหลังให้มาเป็นระบบเศรษฐกิจแบบแลกเปลี่ยนในระบบทุนนิยมมากขึ้น ถ้าพิจารณาถึงการขยายตัวทางเศรษฐกิจโดยดูจากการเพิ่มขึ้นของรายได้ประชาชาติที่แท้จริงแล้ว จะพบว่าอัตราการเพิ่มอยู่ในระดับสูง ลักษณะของการเจริญเติบโตหรือการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจดังกล่าวจะเห็นได้ชัดเจนมากเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน (เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสวีธรรม 2531: 46-51) เช่น ประเทศพม่า เป็นต้น กล่าวคือในปี พ.ศ. 2500 เศรษฐกิจของประเทศไทยกับประเทศพม่ามีระดับความเจริญไม่แตกต่างกันมากนัก แต่ในปัจจุบันระดับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของไทยได้มีความเจริญสูงกว่าประเทศพม่ามาก

แม้ว่าประเทศไทยจะสามารถพัฒนาขยายความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจได้อย่างรวดเร็วก็ตาม แต่การพัฒนาของไทยก็ผูกพันกับเศรษฐกิจต่างประเทศเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เนื่องจากประเทศไทยขาดการพัฒนาการสร้างรากฐานในด้านการผลิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งการผลิตทางด้านอุตสาหกรรม กล่าวคือการพัฒนาประเทศให้มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วดังที่เป็นอยู่ ได้ทำให้ประเทศเปลี่ยนแปลงจากระบบเกษตรกรรมล้าหลังเป็นประเทศกึ่งอุตสาหกรรม การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเท่าที่ผ่านมา ประเทศจำเป็นต้องพึ่งพาเครื่องมือเครื่องจักรและอุปกรณ์ต่าง ๆ จากต่างประเทศ และเมื่อมีการเปิดประเทศทำการค้ากัน ไม่เพียงแต่การนำเข้าเครื่องจักรกลในการผลิต วัตถุดิบ และเทคโนโลยีเพื่อการผลิตเท่านั้น กลับมีการนำเข้าสินค้าอุปโภคบริโภคที่ฟุ่มเฟือยหรือไม่จำเป็นเข้ามาด้วย ซึ่งเป็นเพราะคนในประเทศได้มีโอกาสในการเรียนรู้สภาพต่าง ๆ ในประเทศคู่ค้า สินค้าสำเร็จรูป (Final Goods) จากต่างประเทศก็หลั่งไหลเข้ามาพร้อม ๆ กับสินค้าขั้นปฐม (Primary Goods) และสินค้าขั้น

กลาง (Intermediate Goods) และเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายภายในประเทศ คนในประเทศมีโอกาสเลือกสินค้าบริโภคได้มากขึ้น ดังนั้นความต้องการในสินค้าสำเร็จรูปจากต่างประเทศจะเกิดมากขึ้นแทนความต้องการสินค้าที่ผลิตได้ภายในประเทศ

อย่างไรก็ตาม การติดต่อค้าขายกับต่างประเทศก็เป็นหนทางที่ทำให้มีเงินหมุนเวียนในประเทศมากขึ้น โดยผู้ผลิตสินค้าส่งออกจะมีรายได้มากขึ้น และในทางกลับกันก็จะเกิดการนำเข้าสินค้าเพิ่มขึ้นด้วย จึงทำให้คนในประเทศเปลี่ยนรสนิยมการบริโภคจากสินค้าจำเป็นไปยังสินค้าฟุ่มเฟือยหรือไม่ก็ต้องการสินค้าที่ก่อให้เกิดความสะดวกสบายมากขึ้น ในลักษณะดังกล่าวการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในรสนิยม ทั้งนี้เพราะการพัฒนาเศรษฐกิจจะทำให้รายได้ประชาชาติสูงขึ้น รายได้ต่อหัวของบุคคลสูงขึ้น รสนิยมก็เปลี่ยนแปลงไป จึงทำให้ประเทศต้องพัฒนาที่ตรงความต้องการมีความเจริญทางเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้น มักมีแนวโน้มที่คนในประเทศจะหันไปบริโภคสินค้าอุตสาหกรรมที่นำเข้าจากต่างประเทศ ซึ่งมักเป็นสินค้าฟุ่มเฟือยหรือสินค้าประเภทอำนวยความสะดวกสบายเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย

ในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศโดยมีการติดต่อค้าขายกับต่างประเทศ จะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมกรรมการบริโภคของคนไทย ซึ่งทำให้คนไทยมีพฤติกรรมกรรมการบริโภคสินค้าที่นำเข้าจากต่างประเทศมากขึ้น ทั้งที่สินค้าหลายชนิดก็สามารถผลิตได้เองภายในประเทศ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 1.1 แสดงค่าใช้จ่ายในการบริโภคของเอกชน ที่ราคาประจำปี

หน่วย : พันบาท

ปี ค.ศ.	ค่าใช้จ่ายในการ บริโภคสินค้านำเข้า	ค่าใช้จ่ายในการบริโภค สินค้าที่ผลิตในประเทศ	ค่าใช้จ่ายในการ บริโภคทั้งหมด ¹
1970	6179571	96912688	104093000
1971	7186038	100026625	105738000
1972	7091623	112809913	119036000
1973	9009862	142889008	150982000
1974	13483873	183112386	192306000
1975	11978048	203145819	213039000
1976	12328562	226750043	237774000
1977	15806068	258368234	273288000
1978	17856305	304252724	320298000
1979	21720741	353726462	370612000
1980	32478078	430744650	451400000
1981	38908873	491028820	515048000
1982	32268467	535023584	558406000
1983	33986728	587083962	615757000
1984	40109844	625852609	655966000
1985	38316433	656436536	686811000
1986	33109750	713771388	742661000
1987	43932163	788312964	829497000

ที่มา : กองบัญชีประชาชาติ สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

¹ เป็นค่าใช้จ่ายในการบริโภคในตลาดภายในประเทศของคนไทย (Private Consumption Expenditure in the Domestic Market) คือไม่ได้นำเอาส่วนการบริโภคของคนไทยในตลาดต่างประเทศ (Expenditure of Resident Abroad) และ การบริโภคของชาวต่างประเทศในตลาดภายในประเทศ (Expenditure of Nonresidents in the Country) เข้ามาคิดในการคำนวณ

จากตารางที่ 1.1 จะพบว่าค่าใช้จ่ายในการบริโภคสินค้าเข้ามีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่มากโดยเปรียบเทียบกับการเพิ่มขึ้นของค่าใช้จ่ายในการบริโภคสินค้าที่ผลิตภายในประเทศ ซึ่งทั้งนี้ก็เป็นผลสืบเนื่องมาจากการเปิดประเทศมากขึ้นนั่นเอง

ในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ ปัจจัยที่สำคัญมากที่จะต้องคำนึงถึงในการวัดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ก็คือรายได้ประชาชาติ (National Income) ซึ่งรายได้ประชาชาติจะเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงระดับของการพัฒนาที่ผ่านมาในอดีตและปัจจุบันเพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดการพัฒนาในอนาคต นอกจากนี้ระดับรายได้ประชาชาติยังสะท้อนให้เห็นถึงระดับความเป็นอยู่ของประชาชนในชาติโดยเฉลี่ยว่า ประชาชนโดยส่วนรวมจะมีฐานะทางเศรษฐกิจสูงต่ำมากน้อยเพียงใด จากการพิจารณาถึงข้อมูลรายได้ประชาชาติของประเทศไทยเราจะพบว่าส่วนประกอบที่สำคัญที่สุดของรายได้ประชาชาติ ก็คือรายจ่ายเพื่อการบริโภค ดังนั้นในทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์จึงถือว่าการบริโภคมียบทบาทสำคัญมากในการวิเคราะห์และกำหนดรายได้ประชาชาติ¹ โดยที่การบริโภคเป็นส่วนประกอบที่สำคัญในด้านอุปสงค์รวมของระบบเศรษฐกิจ จึงมีนักเศรษฐศาสตร์ที่มีชื่อเสียงหลายท่านศึกษาและวิจัยเรื่องนี้กันมาก เช่น Keynes , Friedman , Duesenberry และ Ando and Modigliani และนักเศรษฐศาสตร์ในระยะต่อ ๆ มา ซึ่งแต่ละท่านพยายามศึกษาเหตุผลเกี่ยวกับทฤษฎีการบริโภคนอกเหนือจากที่ Keynes ได้ทำการวิเคราะห์ไว้

สำหรับในประเทศไทย ก็ได้มีการศึกษาฟังก์ชันการบริโภคกันอยู่บ้างพอสมควร โดยมีการนำเอาสมมติฐานต่าง ๆ (สมมติฐาน รายได้สมบูรณ์ รายได้เปรียบเทียบ รายได้ถาวร และวัฏจักรชีวิต) ที่เกี่ยวกับการบริโภคมาริเคราะห์ ทั้งแบบข้อมูลภาคตัดขวางและข้อมูลอนุกรมเวลา และทั้งระยะสั้นและระยะยาว (รายละเอียด ดู ปราณี ทิณกร 2529 : 5-79)

อย่างไรก็ตาม เท่าที่ผ่านมามีฟังก์ชันการบริโภคที่ศึกษาในประเทศไทยมักวิเคราะห์ภายใต้สมมติฐานระบบเศรษฐกิจแบบปิด มิได้มีการศึกษาถึงการบริโภคสินค้าที่นำเข้าจากต่างประเทศเท่าที่ควร ซึ่งนับว่าเป็นส่วนที่สำคัญอีกส่วนหนึ่งที่จะขาดไปเสียไม่ได้ เพราะการบริโภคที่เกิดขึ้น

---

¹พฤติกรรมของการบริโภคมีส่วนสำคัญในการกำหนดรายได้เนื่องจากบทบาทของตัวทวี (Multiplier) และผลที่มีต่อการออม (Saving) ด้วย

จริงนั้นย่อมมีการบริโภคทั้งสินค้าที่ผลิตขึ้นเองภายในประเทศและบริโภคสินค้าที่นำเข้าจากต่างประเทศ ซึ่งสินค้าทั้ง 2 ประเภทนี้ไม่สามารถที่จะทดแทนกันได้อย่างสมบูรณ์ อันอาจจะเนื่องมาจากคุณภาพของสินค้าหรือรสนิยมในการบริโภคเป็นต้น การศึกษาในอดีตจะถูกต้องก็ต่อเมื่อสินค้าบริโภคที่นำเข้าและที่ผลิตภายในประเทศมีการทดแทนกันโดยสมบูรณ์ซึ่งเป็นสภาพการณ์ที่เป็นไปไม่ได้ ถ้ามีการส่งสินค้าชนิดเดียวกันออกไปยังต่างประเทศด้วย ประโยชน์ของการศึกษาในอดีตจึงเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อเราให้ความสนใจต่อผลทางรายได้ (Income Effect) เป็นหลักสำคัญเท่านั้น

ดังนั้นการนำเอาสินค้าบริโภคทั้ง 2 ประเภทมาพิจารณาร่วมกันจะไม่ได้สะท้อนให้เห็นภาพของความแตกต่างในการเลือกบริโภคของผู้บริโภค ซึ่งความแตกต่างนี้จะเป็แนวทางในการกำหนดนโยบายเพื่อเปลี่ยนแปลงวิธีการบริโภคให้อยู่ในทางที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศได้ ในกรณีที่การบริโภคสินค้าที่ผลิตในประเทศกับบริโภคสินค้านำเข้า มีความยืดหยุ่นในการทดแทนกันสูง มาตรการที่จะเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้านำเข้า เช่น ภาษีขาเข้าก็ย่อมมีผลต่อการบริโภคสินค้าภายในประเทศ นอกเหนือไปจากผลกระทบที่มีต่อรายจ่ายประชาชาติส่วนอื่น ๆ เช่น ปริมาณการส่งออก เป็นต้น ลักษณะของผลกระทบเหล่านี้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการวางแผนเศรษฐกิจระดับมหภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับประเทศกำลังพัฒนาที่มีระบบเศรษฐกิจเปิด (Dervis , De Melo and Robinson : 1982) ดังนั้นการทราบถึงฟังก์ชันการบริโภคที่แยกพิจารณาทั้งสินค้าที่ผลิตขึ้นเองภายในประเทศและสินค้านำเข้านี้จึงเป็นส่วนสำคัญของแบบจำลองเศรษฐกิจมหภาคที่มีหลายสาขาการผลิต (Multisectoral Macro Models) ซึ่งเป็นที่นิยมอย่างมากในการวางแผนเศรษฐกิจยุคปัจจุบัน หรือที่เรียกกันว่า "Computable General Equilibrium Model : CGE"

แบบจำลอง CGE เป็นแบบจำลองที่แสดงการกำหนดขึ้นของราคาและการจัดสรรทรัพยากร ณ ระดับดุลยภาพในทุกตลาดที่อยู่ในกรอบของการพิจารณา การวิเคราะห์ในทางทฤษฎีจะประกอบไปด้วยตัวแปร และ สมมติฐานที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของตัวแปรที่อยู่ในระบบตลาด ซึ่งจะก่อให้เกิดการกำหนดขึ้นของค่าของตัวแปร (Specific Value) เมื่อข้อมูลถูกกำหนดมาให้ โดยที่ในแต่ละตลาดจะมีผู้บริโภคและผู้ผลิต ในกรณีของผู้บริโภคข้อมูลของเขาก็จะเป็นฟังก์ชันอรรถประโยชน์ระดับรายได้ และราคาสินค้าที่ใช้ในการบริโภค และตัวแปรของผู้บริโภคก็จะเป็น ปริมาณสินค้าที่ซื้อมาเพื่อการบริโภค โดยมีสมมติฐานทางพฤติกรรมที่ว่าผู้บริโภคจะแสวงหาอรรถประโยชน์สูงสุด

(Maximize Utility) สำหรับผู้ผลิตที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน แต่เป็นการมุ่งแสวงหากำไรสูงสุด การวิเคราะห์ของแต่ละ Sector จะวางอยู่บนประเด็นเกี่ยวกับการกำหนดขึ้นของราคา และราคามักจะถูกพิจารณาเป็นค่าตัวแปรภายในระบบ (Endogenous Variables) ของแบบจำลองภายใต้เงื่อนไขที่ว่าภาวะดุลยภาพจะต้องเกิดขึ้นในทุก ๆ ตลาด

ในระบบดุลยภาพทั่วไป ตลาดทุกตลาดจะมีความสัมพันธ์กัน ผู้บริโภคใช้จ่ายรายได้ของเขาในการซื้อสินค้า โดยที่อุปสงค์ของสินค้าแต่ละชนิดจะขึ้นอยู่กับราคา ดังนั้นสินค้าที่ผลิตได้และสินค้าบริโภคจะไม่เป็นอิสระจากกัน และจากการที่แต่ละ Sector มีปฏิกริยาต่อกัน ทำให้ดุลยภาพของทุกตลาด จะถูกกำหนดขึ้นอย่างเกี่ยวเนื่องซึ่งกันและกัน เพื่อที่จะได้กลุ่มของราคาดุลยภาพ (set of equilibrium prices)

ดังนั้นในการศึกษานี้ จึงต้องการที่จะวิเคราะห์ถึงฟังก์ชันการบริโภคของประเทศไทย ภายใต้สมมุติฐานที่ว่า การบริโภคสินค้าที่ผลิตขึ้นเองในประเทศ และสินค้าชนิดเดียวกันที่นำเข้าจากต่างประเทศมีความสามารถทดแทนกันได้ ทั้งนี้โดยมุ่งประมาณการหาค่าพารามิเตอร์คือค่าความยืดหยุ่นของการทดแทนกันแบบ CES (CES Elasticities of Substitution) ซึ่งเป็นค่าพารามิเตอร์สำคัญที่ใช้กันเป็นปกติในแบบจำลองประเภทดังกล่าว

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อประมาณค่าความยืดหยุ่นของการทดแทนกันในฟังก์ชันการบริโภคที่การบริโภคสินค้าที่ผลิตขึ้นเองในประเทศและการบริโภคสินค้านำเข้ามีการทดแทนกันไม่สมบูรณ์ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนเศรษฐกิจส่วนรวมต่อไป

1.3 วิธีการศึกษา

ก) ข้อสมมุติ

ข้อสมมุติที่สำคัญของการศึกษา มีดังนี้

1. สินค้าชนิดเดียวกันที่ผลิตภายในประเทศกับที่นำเข้ามาจากต่างประเทศไม่สามารถทดแทนกันได้อย่างสมบูรณ์

2. สินค้านำเข้าชนิดเดียวกันแม้ว่ามีแหล่งผลิตแตกต่างกันก็สามารถทดแทนกันได้อย่างสมบูรณ์
3. การซื้อขายสินค้าบริโภคทั้งหมดเกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขของตลาดแข่งขันสมบูรณ์
4. ความยืดหยุ่นของการทดแทนกันระหว่างสินค้าบริโภคที่ผลิตในประเทศและสินค้านำเข้า มีค่าคงที่ กล่าวคือไม่เป็นฟังก์ชันของราคาสินค้านำเข้า

ข) วิธีการทางเศรษฐมิติ

ใช้เทคนิคการประมาณค่าสมการแบบ Seemingly Unrelated Regressions Estimate (SURE) ในการประมาณค่าพารามิเตอร์ เปรียบเทียบกับวิธีการแบบ Ordinary Least Square (OLS)

ค) ข้อมูลที่ใช้ในการประมาณค่า

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาเป็นข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ซึ่งได้มาจากหลายแหล่งด้วยกัน และข้อมูลทั้งหมดเป็นข้อมูลอนุกรมเวลา (Time Series Data) ระยะเวลา 18 ปี ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1970-1987 (พ.ศ. 2513-2530) โดยแบ่งเป็นข้อมูลการบริโภครวม การบริโภคสินค้านำเข้า การบริโภคสินค้าที่ผลิตในประเทศ ดัชนีราคาสินค้านำเข้า และดัชนีราคาสินค้าที่ผลิตภายในประเทศ

ง) นิยามศัพท์เฉพาะ

การบริโภค (Consumption) ในการศึกษานี้หมายถึง รายจ่ายในการบริโภคซึ่งรวมทั้งรายจ่ายในการซื้อสินค้าคงทน (Durable Goods) และสินค้าไม่คงทน (Nondurable Goods) ทั้งที่ผลิตได้เองภายในประเทศและนำเข้ามาจากต่างประเทศ

สินค้าที่ผลิตภายในประเทศ (Domestic Goods) หมายถึง สินค้าบริโภคขั้นสุดท้ายที่ผลิตขึ้นเพื่อการบริโภคภายในประเทศ ทั้งนี้ไม่นับรวมถึงสินค้าบริโภคขั้นสุดท้ายที่ผลิตขึ้นเพื่อการส่งออกโดยเฉพาะ

สินค้านำเข้า (Import Goods) หมายถึง สินค้าที่ผลิตจากต่างประเทศ และนำเข้ามาเพื่อเป็นสินค้าบริโภคขั้นสุดท้ายภายในประเทศ

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษาฟังก์ชันการบริโภค โดยนำเอาส่วนที่เกี่ยวข้องกับการค้าระหว่างประเทศมาร่วมวิเคราะห์นั้น นอกจากจะทำให้ทราบถึงลักษณะการบริโภคของประชาชนในประเทศไทยว่าปริมาณการบริโภคสินค้าหมวดต่าง ๆ นั้นตอบสนองต่อราคาสินค้าในระดับใดแล้วยังสามารถพิจารณาถึงค่าของความยืดหยุ่นในการทดแทนกันระหว่างสินค้าที่ผลิตภายในประเทศ กับสินค้านำเข้าว่ามีมากน้อยเพียงใด อันสามารถที่จะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดและวิเคราะห์นโยบายด้านต่าง ๆ ได้ เช่น ในการศึกษา นโยบายทางด้านภาษีสินค้านำเข้าและนโยบายเศรษฐกิจส่วนรวมอื่น ๆ เช่น นโยบายภาษีสินค้านำเข้าหมวดอาหาร เครื่องดื่ม และยาสูบ เป็นต้น เพราะค่าความยืดหยุ่นในการทดแทนกันจะมีส่วนกำหนดผลการประเมินนโยบายในด้านต่าง ๆ

เท่าที่ผ่านมาในการวางแผนเศรษฐกิจต่าง ๆ ของประเทศไทยนั้นไม่ได้มีการประมาณ (estimate) ค่าพารามิเตอร์ที่จะใช้ในการวางแผนโดยอาศัยข้อมูลในประเทศอย่างจริงจังเพียงพอ โดยทั่วไปแล้วมักเป็นเพียงการคาดคะเน (guesstimate) ค่าพารามิเตอร์ขึ้น โดยอาศัยข้อมูลและประสบการณ์จากต่างประเทศและนำมาใช้ปรับกับการวางแผนในประเทศ ทำให้ค่าพารามิเตอร์ที่ใช้ขาดความน่าเชื่อถือไม่มากนักน้อย เพราะไม่ได้อาศัยฐานข้อมูลภายในประเทศไทยทั้งหมด ดังนั้นการศึกษานี้จะได้ทำการประมาณค่าพารามิเตอร์ทางการบริโภคโดยอาศัยข้อมูลภายในประเทศ และเนื่องจากในระบบเศรษฐกิจนั้นเป็นแบบ Multi-sector ซึ่งแต่ละ Sector อาจส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจในลักษณะและระดับที่แตกต่างกัน สำหรับในงานวางแผนหรือการวิเคราะห์นโยบายเศรษฐกิจมหภาคแบบ economy-wide นั้นจำเป็นที่จะต้องแยกพิจารณาเป็นราย Sector ด้วย เพื่อที่จะได้มองเห็นลักษณะพิเศษของแต่ละ Sector ได้อย่างแจ่มชัด